

Nr 967

av fru Kristensson
om översyn av brottsbalkens bestämmelser om rån.

Rån föreligger enligt 8 kap. 5 § brottsbalken då man begår stöld medelst s. k. råntvång, dvs. "våld eller hot som innebär trängande fara". Som rån betraktas också att man med råntvång tvingar annan till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvungne, eller någon i vars ställe denne är, och att man med råntvång sätter sig till motvärn mot den som å bar gärning vill återta egendom som tillgripits genom stöld. Straffet för rån är fängelse lägst ett och högst sex år. Detta förhållandevis höga straffminimum medför att skyddstillsyn jämlikt 28 kap. 1 § brottsbalken kan ådömas för rån eller medhjälp till rån endast om "synnerliga skäl" är därtill.

Råntvång behöver emellertid inte vara så allvarligt som man skulle kunna tro, när man tar del av straffsatsen för rån. Med "våld" menas misshandel enligt 3 kap. 5 § brottsbalken eller ett betvingande av offrets kroppsliga rörelsefrihet som inte är misshandel. Misshandel begår den som tillfogar en annan kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom i "vanmakt eller annat sådant tillstånd". Rån kan således begås endast genom tillfogande av smärta eller genom fasthållande av en person. Uttrycket "hot som innebär trängande fara" tolkas vidare i rättspraxis tämligen vidsträckt. Under detta uttryck anses nämligen falla inte endast hot med ett laddat skjutvapen eller med allvarligt menad misshandel utan också hot som för den hotade framstår som allvarligt, ehuru det i verkligheten inte är det, t. ex. hot med en leksakspistol eller en attrapp, som liknar en bomb. (Se nytt Juridiskt Arkiv 1956 C 187.)

Relativt ofarliga handlingar kan således bedömas som rån. Som exempel kan nämnas rättsfallet Nytt Juridiskt Arkiv 1965 s. 152, där gärningsmannen, som var en tjugoårig vek och lättledd yngling, vred om armen på offret och där bytet utgjorde omkring 40 kronor. Skyddstillsyn ansågs inte kunna komma i fråga. Ett annat mera markant exempel utgör rättsfallet Nytt Juridiskt Arkiv 1965 s. 454, där gärningsmannen, som var 18 år gammal, rånade en prostituerads kund genom att lägga omkull honom på golvet och ta en plånbok med 100 kronor ur hans ficka. Kunden var en 27-årig man, som följt med en blott 16-årig flicka för att ha samlag med henne. Av utredningen att döma hade gärningsmannen blott varit ett verktyg åt andra, som planerat gärningen; han erhöll heller inte någon del av bytet. Högsta domstolens majoritet uttalade bl. a.: "Även om skyddstillsyn må anses bäst ägnad att främja (gärningsmannens) anpassning i samhället, föreligga icke synnerliga skäl att döma till sådan påföljd." I stället dömdes han till ungdomsfängelse.

I jämförelse med andra stadganden i brottsbalken, vilka innebär tvång

medelst våld eller hot, är minimistrafvet för rån anmärkningsvärt högt. Det är att märka att någon ringa form av rån inte finnes enligt brottsbalken. För ringa våldtäkt (våldförande) är minimistrafvet fängelse i en månad. Samma minimum har utpressning, medan ringa utpressning endast förskyller böter. Olaga tvång har som minimum böter eller fängelse i en månad. Detsamma gäller snatteri. Minimistrafvet för stöld är fängelse i en månad och för grov stöld fängelse i sex månader. För misshandel är minimum fängelse i en månad eller, om brottet är ringa, böter.

Skillnaden mellan stöld och rån behöver i praktiken inte vara särskilt stor i fråga om det lidande som genom gärningen tillfogas målsäganden. S. k. väskryckning från en gammal dam är normalt att bedöma högst som grov stöld, ehuru denna gärning kan vara minst lika skrämmande som att bli hotad med leksakspistol eller bli fasthållen medan ens fickor länsas. Den skillnad i straffminimum som föreligger mellan grov stöld och rån förefaller därför inte vara motiverad av en ordentlig analys av förhållandet mellan de båda brottsbeskrivningarna. Någon hänsyn har vidare inte alls tagits till det förhållandet, att straffsatserna för ett brott gäller inte blott gärningsmannen utan även andra medverkande, t. o. m. en medhjälpare som inte har någon del i utövandet av råntvånget. (Se Nytt Juridiskt Arkiv 1949 s. 529)

Brottskommissionen behandlade vid sin genomgång av olika straffstadganden också straffstadgandena för rån. Någon anledning att höja maximistrafvet ansågs ej föreligga. Däremot ansåg brottskommissionen det motiverat att överväga att sänka minimistrafvet. Enligt min mening bör bestämmelserna om straffminimum för rån nu överses. Straffminimum kan lämpligen sättas till fängelse i sex månader såsom för grov stöld. Någon anledning att ändra maximistrafvet för rån, fängelse i sex år, eller strafflatituden för grovt rån, fängelse lägst fyra år och högst tio år, synes däremot inte föreligga.

I detta sammanhang föreligger anledning att överväga, om inte brottsbeskrivningen av rån borde ändras i överensstämmelse med den praxis som råder. Trots att brottsbalken föreskriver att hot som medel för rån skall innebära *trängande* fara, anses i praxis – som ovan antytts – att råntvång föreligger även om faran i själva verket inte var trängande, men hotet tedde sig som ett hot som innebar trängande fara, t. ex. hot med en oladdad pistol. Det är otillfredsställande att domstolarna utsträcker ett straffbuds tillämpningsområde utöver vad dess ordalydelse ger vid handen. Skäl talar emellertid för att de fall som nu bestraffas som rån fortfarande behandlas på detta sätt. Lämpligast vore att rånstadgandet utformades efter mönster av stadgandet om olaga hot i 4 kap. 5 § brottsbalken. Där bestraffas hot "på sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom". På liknande sätt skulle hot som råntvång kunna beskrivas. Självfallet bör "våld" kvarstå som medel för råntvång.

Med stöd av det anförda hemställer jag
att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en översyn av brottsbalkens
bestämmelser om rån i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 23 januari 1974

ASTRID KRISTENSSON (m)